

МЕЧ ЭПОХІ ВЯЛІКАГА ПЕРАСЯЛЕННЯ НАРОДАЎ З ВАКОЛІЦ В. БАБАЕВІЧЫ КЛЕЦКАГА РАЁНА МІНСКАЙ ВОБЛАСЦІ

Касюк Алена Фёдарэўна

вядучы навуковы супрацоўнік аддзела археалогіі
ўстанавы культуры «Гродзенскі дзяржаўны
гісторыка-археалагічны музей»;
кандыдат гістарычных навук
(г. Гродна, Рэспубліка Беларусь)

У дадзеным артыкуле ўводзіцца ў навуковы зварот унікальная археалагічная знаходка – жалезны меч эпохі Вялікага перасялення народаў, які быў знойдзены каля в. Бабаевічы Клецкага раёна Мінскай вобласці ў 2020 г.

Уводзіны. У 2020 г. у дзяржаўную ўстанову “Музей гісторыі Ключчыны” (г. Клецк) быў перададзены жалезны меч, які, па словах здатчыка, выяўлены на паўднёва-заходняй ускраіне в. Бабаевічы Клецкага раёна Мінскай вобласці. Мэтай дадзенага артыкула з’яўляецца ўвядзенне ў навуковы зварот інфармацыі аб гэтым унікальным артэфакце.

Гісторыя даследаванняў. Жалезны меч быў выяўлены на паўднёва-заходняй ускраіне в. Бабаевічы (Янавіцкі сельсавет, Клецкі раён, Мінская вобласць), на левым беразе каналізаванай р. Лань, на полі.

З мэтай абследавання месца знаходкі і высвятлення кантэксту, у 2020 г. аўтарам, сумесна з магістрам гістарычных навук А.Д. Гаршковым, былі праведзены невялікія разведкі ў ваколіцах в. Бабаевічы [3].

На паўднёва-заходняй ускраіне вёскі, на полі, прыкладна ў тым месцы, дзе знойдзены меч, быў закладзены шурф памерамі 1 x 1 м. Ён быў распрацаваны на глыбіню да 0,3 м, культурны пласт адсутнічаў. Глеба ў месцы правядзення прац вельмі шчыльная і моцна насычаная артштэйнамі. Верагодна, гэта звязана з тым, што дадзены ўчастак уваходзіў у зону поплава р. Лань.

У навуковай літаратуры каля в. Бабаевічы ва ўрочышчы Брацкая Магіла адзначана гарадзішча [4, с. 359]. Аднак на дадзены момант лакалізацыя гэтага помніка не ўстаноўленая. На паўднёвы ўсход ад в. Бабаевічы, каля в. Капланавічы, па абодвух берагах р. Лань у 1964 г. Л.Д. Побаль зафіксаваў тры селішчы першай паловы I тыс. н.э. [4, с. 359].

Асноўная частка. Агульная даўжыня мяча, знойдзенага каля в. Бабаевічы складае 84 см, даўжыня клінка – 73 см, максімальная шырыня – 4,7 см (Малюнак 1). Дол прасочваецца ў ніжняй частцы клінка. Вага мяча – 550 г. Не захаваліся перакрываючы і наверх. Падчас знаходжання кліноў мяча быў крыху выгнуты, да перадачы ў музей яго спрамілі. Захаванасць клінка вельмі добрая, ён толькі крыху каразіраваны – гэта сведчыць аб выдатнай якасці вырабу.

Знаходкі падобных двухлёзавых мячоў вядомыя ў Заходняй і Усходняй Еўропе. У вярхоўях левабярэжжа Дняпра і ў Верхнім Паоччы, такія мячы адносяцца да фіналу чарняхоўскай культуры – ранняга этапу калочынскай культуры, храналагічна – ад канца IV ст. да пачатку VI ст. [5]. На тэрыторыі сучаснай Беларусі знаходка такога ўзбраення была атрымана падчас археалагічных раскопак на гарадзішчы Нікадзімава (Горскі

сельсавет, Горацкі раён, Магілёўская вобласць), якое належала прадстаўнікам калочынскай культуры (V–VII стст.) [6].

Адсутнасць даных аб археалагічным кантэксце знаходкі жалезнага мяча з ваколіц в. Бабаевічы ускладняе яго прывязку да нейкай канкрэтнай групы насельніцтва. У агульным, гісторыка-культурная сітуацыя на тэрыторыі паўночных раёнаў Беларускага Палесся і поўдні Мінскага ўзвышша ў познерымскі перыяд – эпоху Вялікага перасялення народаў застаецца слабавывучанай з-за невялікай колькасці даследаваных помнікаў гэтага часу. Толькі ў апошнія гады ў рэгіёне адбылося ўзнаўленне маштабных археалагічных даследаванняў, напрыклад – на селішчы Яскавічы (Салігорскі раён, Мінская вобласць), якое актыўна выкарыстоўвалася ў познерымскі перыяд (III ст. – сярэдзіна IV ст.), і дзе адзначана сувязь мясцовай абшчыны з гістарычнымі готамі [1]. На сучасных мапах распаўсюджвання археалагічных культур трэцяй чвэрці I тыс. н.э. гэтая тэрыторыя пакуль застаецца белай плямай [2, с. 282, мал. 1].

Такім чынам, улічваючы ўнікальнасць і выдатную якасць жалезнага мяча, знойдзенага каля в. Бабаевічы, можна канстатаваць, што ён належаў прадстаўнікам вайсковай эліты, магчыма – мясцовай. З'яўленне такога ўзбраення на нашых землях у эпоху Вялікага перасялення народаў таксама можа быць праявай вайсковых паходаў. Знаходка мяча ў поплаве ракі Лань верагодна азначае, што ён быў страчаны ў выніку нейкіх актыўных дзеянняў, магчыма – бітвы.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Беявец, В. Г. Даследаванні на селішчы Яскавічы-1 у 2018 г.: да вывучэння помнікаў «перадпражскага» гарызонту на Беларускім Палессі / В. Г. Беявец // Журн. Белорус. гос. ун-та. – 2019. – № 3. – С. 110–145.
2. Вяргей, В. С. Археалогія ранніх славян на тэрыторыі Беларусі / В. С. Вяргей // Wspólnota dziedzictwa kulturowego ziem Białorusi i Polski: матэрыялы міжнароднай канферэнцыі, Гайнаўка, 20–23 кастрычніка 2004 г. / OODK 2004, Kosko A., Kalczyca A. (рэд.). – Warszawa: OODK. – С. 278–304.
3. Касюк, А. Ф. Навуковая справаздача аб правядзенні археалагічных разведак у Клецкім і Старадарожскім раёнах Мінскай вобласці, Пінскім раёне Брэсцкай вобласці ў 2020 г. / А. Ф. Касюк / ЦНА НАН Беларусі. ФАНД. Воп. 1.
4. Поболь, Л. Д. Археологические памятники Белоруссии: Железный век / Л. Д. Поболь ; науч. ред. М. А. Ткачёв. – Минск : Наука и техника, 1983. – 455 с.
5. Радюш, О. А. Мечи эпохи Великого переселения народов в музейных собраниях Центральной России / О. А. Радюш // Историческое оружие в музейных и частных собраниях. Вып. 1. – Москва, 2018. – С. 10-29.
6. Седин, А. А. Предметы вооружения, снаряжения всадника и верхового коня из городища Никодимово / А. А. Седин ; «Могилевский областной краеведческий музей им. Е. Р. Романова». – Могилёв : [б.и.], 2012. – 64 с.: ил.

